

DIADEMA

de dos gèneres de música *Diaconat*, *diaconessa*, *diacònia*, V. *diaca* *Diacrisi*, *diacritic*, V. *crisi* *Diacústic*, *-ca*, V. *acústic* *Diada*, V. *dia*

Diadelf, cultisme format amb el gr. *δι-*, forma prefixada de *δύο* 'dos' i *ἀδελφός* 'germà', alludint als dos feixets o fascicles en què s'agrupen els estams d'aquesta classe de plantes (mot creat per Linneu).

DIADEMA, pres del ll. *diadēma*, i aquest, del grec *διάδημα*, *-ατος*, id., derivat de *διαδέω* 'jo enrondo lligant', i aquest, de *δέω* 'jo lligo'. □ 1.ª doc.: 1431.

També en JoMartorell: «on se mostraven àngels tots vestits de blanc, ab ses *diademes* d'or al cap» (Ag. I, 135). «Que lo món vencéreu, — la carn y diable, / guanyant *diadema* — de goig perdurable» en el poeta mallorquí Alber, a. 1502 (JMBover, *BiEscrBal.*, § 11, 4.7).

DERIV.: *Diademata*.

Diadragant, V. *tragacant*

DIAFAN, pres del gr. *διαφανής* 'transparent', derivat de *διαφανω* 'deixo veure a través, sóc transparent', i aquest, de *φάινω* 'jo brillo', 'aparec'. □ 1.ª doc.: 1491, en la trad. d'Albert el Gran.

DERIV.: *Diafanitat* [Llull]. *Diafanesa*. *Diafànic*.

CPT.: *Diafanòmetre*. *Diapositiva* [1932, *DFa.*], format amb *dia-*, abreuviament de *diàfan*, i *positiva*.

Fenomen [-eno, 1803, Belv.]; des de c. 1900, apareix ja en les primeres obres i articles de R. Turró, E. d'Ors i PCoromines (*La Vida Austera*, *Jardins de Sant Pol*) en el vessant filosòfic, en els de Turró, Pi-Sunyer, Fontseré (*CiFiNat.*, p. 27) en el vessant científic, etc.; pres del llatí tardà *phaenomenon*, grec *φαινόμενον* 'cosa que apareix' (més sovint en plural *φαινόμενα*, títol del gran poema didàctic d'Aratos, c. 270 a. C.), participi de *φαίνωμαι*, veu mitjana del mateix verb grec; *fenomenal* (en el sentit de 'extraordinari, summe', calc del francès; *fenomenalment*, Noller, 'anòmalament, summament'); *fenomenalisme*, *-lista*; *fenomenalitzar*; *fenomènic* (cpts. *fenomenologia*, *-ògic*). *Fenol* [Noller], derivat savi del mateix verb *φαίνω* 'jo brillo' perquè aquest producte s'obté durant la fabricació del gas d'il·luminar; d'aquí el nom del síndrom *àcid fènic*, i del *fenil*, radical a què pertanyen el fenol, etc. (d'on els cpts. formats amb *fen-*, *fenil*, que enumera el *DFa.*).

CPT. de la mateixa arrel verbal grega: *Fenologia*. *Fanerògam*, *fanerogàmia* [1868, *SLitCosta*] formats amb *φανερós* 'aparent', d'aqueixa arrel, i *γάμος* 'còpula, matrimoni'.

Diafonia, V. *fonètic*

DIAFORESI, DIAFORÈTIC, presos del ll. *diaphoresis* 'suor', i aquest, del gr. *διαφόρησις* 'evacuació d'humors', derivat de *διαφορέω* 'm'emporto (alguna cosa)', 'faig evacuar', i aquest, de *φορέω* 'jo duc, carretejo' (derivat aquest de *φέρω* 'porto'). □ 1.ª doc.: *diaforètic*, c. 1500, Cauliac.

DIAFRAGMA, pres del ll. tardà *diaphragma*, i aquest, del gr. *διάφραγμα* 'separació', 'barrera', 'diaphragma', derivat de *διαφράττω* 'jo separo', i aquest, de *φράττω* 'embusso, obstrueixo'. □ 1.ª doc.: cap a l'any 1500, Cauliac. També l'usa OPou en el seu tractat d'anatomia (inclòs en el *ThPu.* de 1575) «vena cava --- hixen rams que van al *diaphragma*» (p. 270).

La pronúncia no és amb *-arri-* sinó amb *-agm-*, predominant en el Continent i la més bona pertot (*AlcM* confon amb el cas de *-gn-*, on realment es pronuncia *-rri-*).

DERIV.: *Diafragmàtic*.

Diaglif, V. *glíptic* *Diagnosi*, *diagnoèstic*, *diagnòstic*, *diagnòstic*, V. *conèixer*

Diagòmetre, cpt. savi format amb el gr. *διάγω* 'conduexo'.

DIAGONAL, pres del ll. *diagonalis* id., llatinització del gr. *διαγώνιος* id., derivat de *γωνία* 'angle'. □ 1.ª doc.: *diagonalment*, c. 1500, Cauliac; *diagonal*, 1803, Belv.

CPT.: del gr. *γωνία*: *Polígon* [-no, 1695, Lacav.]; *poligonal*; *poligonaci*. *Trigon*, pròpiament 'triangle' [-gono, Lab. 1839]. *Trigonometria* [1803, Belv.], pròpiament 'la ciència de mesurar triangles'; *trigonomètric* [Lab. 1839].

Diàgraf, *diagrama*, *diagramàtic*, V. *gràfic* *Dialectal*, *dialectalectisme*, *dialecte*, *dialèctic*, *dialèctica*, *dialectòleg*, *dialectologia*, *diàleg*, V. *lògica* *Dialipètal*, *dialisèpal*, *dialític*, *dialitzador*, *dialitzar*, V. *diàlisi* (PARÀLISI) *Dialogar*, *diàlogic*, *dialogisme*, *dialogístic*, V. *lògica* *Dialtea*, V. *altea* *Diamagnètic*, *-isme*, V. *magnètic* *Diamant*, *diamantat*, *diamanti*, V. *imant* *Diametral*, *diàmetre*, V. *metre* *Diana*. V. *dia* *Diandre*, V. *androgen* *Diantre*, V. *diable* *Diapalma*, V. *palma*

DIAPASO, pres del ll. *diapason* id., i aquest, abreuviament del gr. *διὰ πασῶν χορδῶν* 'a través de totes les cordes'. □ 1.ª doc.: *Diapason*, 1507, Busa-Nebr. c.1.6.8f.; 1803, Belv.

«Los campanars --- en lo primer són las campanas, fins al número de nou en consonància, quals forman lo *diapason*, y un hom sol las toca --- y la gent de Narbona donan a aquella música de las campanas lo nom de *carrillon*», B. de Maldà (*Excursions*). *Diapason* 'a través de totes' es formà per contrast amb el nom dels dos semitons majors *diapente* (del gr. *διὰ πέντε* 'a través de cinc') i *diatèssaron* (del gr. *διὰ τεσσάρων* 'a través de quatre') (tots dos Busa-Nebr., l. c.; Belv., 1803 i Lab. 1839). De *διὰ πέντε* sembla ser derivat el ll. botànic *diapensia* d'on el gènere *diapensiàcies* (veg. el Webster-Merriam).

DIAPEDESI, pres del gr. *διαπήδησις* id., derivat de *διαπήδάω* 'jo salto a través (d'alguna cosa)', i aquest, de *πήδάω* 'jo salto'. □ 1.^a doc.: 1932, *DFa.* *Diapensiàcies*, V. *diapente* (DIAPASO).